

Značaj i snaga manevra

(»VOJNO DELO« br. 4/52)

... Poziciski rat je izraz nužde — gubljenje privremene ili stalne mogućnosti (moći) manevra. Samo onaj ko shvata da privremeno gubljenje inicijative u manevru znači i prikupljanje snaga za svoje protivmanevre (protivudare i protivofanzive), svjestan je cilja odbrane i za njega odbrana neće i ne može biti i ostati pasivna i sama sebi cilj, već će ona iz nužde brzo prelaziti u svoju suprotnost, u ostvarenje aktivnih dejstava na užem ili širem frontu, sve do generalnog nastupanja. Zato stalna i imperativna težnja ka ostvarenju aktivnog manevra — protivmanevra, u cilju obezbjeđenja naturanja svoje volje neprijatelju, jeste ono što karakteriše (prati) sve vojskovođe u istoriji ratovanja i prije no što je kao posljedica Francuske revolucije izbilo geslo: »Marševati i stanovati odvojeno, a tući se skupno« ...

... Odnos prema odbrani, a posebno prema manevru u odbrani, jeste i mora biti jedan od osnova gledanja političkog i vojnog rukovodstva date zemlje na vojnu misao i na vođenje rata u cjelini. To će, prema tome, biti strategiska misao jedne zemlje, koja se neće bazirati samo na politici njenog rukovodstva, već u prvom redu na tome kakvi su ciljevi postavljeni strategiji od strane te politike. Ovdje će odnos prema ratovima biti onaj element koji će u svakom slučaju davati osnovni pečat kako aktivnom učešću masa u tome ratu, tako i njegovim formama. Prema tome da li armija jedne zemlje (naročito male, kakav je slučaj bio sa bivšom jugoslovenskom vojskom) bazira sva svoja rasuđivanja na iščekivanju, na pasivnoj odbrani, na fiktivnoj odbrani nekih pojaseva po dubini (dok se oni mogu braniti), umjesto da se priprema i vaspitava da vrši stalna aktivna dejstva, odnosno protivudare, može se lako donijeti sud o toj armiji i unaprijed sagledati njena sudbina. Sigurno je da takvo gledanje (pasivna odbrana) ne govori o samopouzdanju starješina i armije u cjelini, već o neshvatanju značaja i snage manevra, koji dobro organizovan i pripremljen može udvostručiti i utrostručiti snage, a time ih i spremi i obavezati na protivmjere, na aktivna protivdejstva od samog početka. Takva dejstva su jedina zaloga odbrane, a onaj ko ih se odrekne, taj odbranu unaprijed izjednačava sa katastrofom. Pravilno shvatanje manevra omogućiće starješini

«(vojskovođi) da u njemu vidi najveću produktivnost, najcjelishodniju i najracionalniju upotrebu žive sile i tehnike u ratu, kao što to u miru čine dobar direktor fabrike i radnički savjet sa ljudima i mašinama u fabrici...

... Operativni manevri, ofanzive i protivofanzive jesu faze kroz koje je prošao naš rat da bi se na kraju završio jednim generalnim nastupanjem. Zato razmatranje tih pitanja pojedinačno i u cjelini mora biti u takvoj vezi da obezbijedi naše gledanje na vođenje rata u cjelini, na njegove osobenosti, na naš manevar i njegovu specifičnost, na naše otstupne i nastupne maršmanevre, na »partizanski rat« posebnog tipa, koji je kasnije i dobio naziv Narodnooslobodilački rat.

Ubuduće ću operisati nazivom »kombinovani rat« zbog toga što smatram da je to termin koji najjednostavnije daje definiciju (kao novu kategoriju) našeg rata, koji mnogi vojnici koji se bave ne samo vojnom praksom, već i vojnom teorijom, još nijesu razumjeli.

Klasičan naziv kombinovanog rata, za kombinaciju frontalnog i partizanskog rata, važi, uglavnom, za one zemlje koje uspiju da sačuvaju armiju i da od svog sopstvenog naroda stvore drugu (partizansku) u pozadini napadača. Međutim, naš naziv »kombinovani rat« ima sasvim drugo značenje, jer se odnosi na naš rat, na naše uslove, na rat koji je opet kombinacija rata i narodne socijalističke revolucije, te ga treba objasniti i, po mom mišljenju, unijeti i u literaturu. Ovo treba učiniti tim prije što je naziv Narodnooslobodilački rat najprije politička formulacija za naš rat i što je on širi od naziva »kombinovani rat«, jer u sebi sadrži i pojam rata i pojam revolucije. To se vidi i iz parola našeg rata i iz prvih formulacija samog rata i revolucije, u kojima uvijek na prvom mjestu (a jedino je tako moglo biti) stoji borba protiv okupatora, a tek onda i zadaci revolucije. To su oni temelji koji su ruku pod ruku obezbijedili stalan uspon rata i revolucije. A pošto se na završetku rata našla sa mnogim rješanim pitanjima revolucije (najvažnije — pitanje političke vlasti), naša zemlja je kroz posebnu formu (daleko blažu od ruske) diktature proletarijata odmah mogla da rješava (i danas produžuje da rješava) sva dalja pitanja revolucije — izgradnje socijalizma. To je bilo ono po čemu smo se razlikovali od ostalih naroda u Drugom svjetskom ratu, ono što je dalo posebno obilježje našem ratu. To je i omogućilo izgradnju armije, koja je samostalno, za razliku od svih drugih armija, rješavala svoj veliki strategijski zadatak — oslobođenje svoje zemlje...

... Bogatstvo formi koje su davali ti veliki manevri uticalo je i na organizacione forme, na stvaranje i rast naše Armije. Zato s

pravom možemo reći da su putevi njenog stvaranja bili dobrim dijelom uslovljeni stepenom i širinom formi manevra, i, obratno, da su više organizacione forme davale nove forme taktičkih, operativnih i strategijskih manevara, odnosno uzdizale i razvijale elastične i žive forme na viši stepen, dajući prednost manevru većih snaga, savršenijoj operativnoj formi manevra. Zato naš rat može pravilno shvatiti i ocijeniti samo onaj ko shvati značaj i snagu manevra, ko njih uzima kao bazu izgradnje naše Armije; onaj ko shvata protivofanzive; ko zna da je to bio kombinovani rat stalno aktivnog operativno-strategiskog manevra; ko shvata zašto se svaka neprijateljska ofanziva svršavala našom protivofanzivom, porastom naših snaga i novim slobodnim teritorijama, koje su zajedno sa novom i prekaljenom živom silom bile osnovice za još složenije, smjelije i obuhvatnije manevre, kakvi su bili oni poslije Pete ofanzive, a naročito 1944 godine...

... Značaj manevra ogleda se u tome što se njegovom primjenom mogu postići najveći taktički, operativni i strategijski rezultati — zavisno od karaktera i zamaha samog manevra — sa najmanjim utroškom sopstvenih snaga i sredstava i za relativno najkraće vrijeme. A pošto je to stalni cilj svake akcije prirodno je da i manevr mora biti sadržan u osnovi svakog napadačevog i braniočevog plana i dejstva uopšte. Drugim riječima, manevr ne smije da bude samo neko povremeno sredstvo kome bi se pribjegavalo samo u nekim određenim situacijama, već baza sa koje tek treba otpočeti svako dejstvo...

... Snaga manevra ispoljava se najcelishodnijom primjenom sopstvenih snaga i sredstava, aktivnošću i ofanzivnošću duha ne samo u napadu, već i u odbrani — naročito podvlačim u odbrani, jer od toga zavisi stav prema odbrani uopšte — svojevremenošću i iznenadnošću dejstva, brzinom izvođenja i silinom udara, pravilnim izborom pravaca za udar, itd.

U težnji da prikažu veličinu našeg rata i pokažu kako je »vojnički« vođen, neki naši drugovi u tretiranju nekih pitanja, epizoda, operacija, ili rata u cjelini, pokušavaju da naše bojeve i operacije ukalupe u neke »savremene« forme manevra, boja ili operacije, misleći da su time i našoj Armiji »osigurali« mjesto među armijama koje su vodile Drugi svjetski rat. Oni smatraju da će to ubjedljivije dokazati ako se pokaže da smo planirali boj i operaciju, vršili artijeriske pripreme i prodore i dejstvovali na operativnom prostoru isto onako kao i savremene armije; da će naše akcije, bojevi i operacije jedino tako osigurati svoje mjesto u vojnoj misli; da će naš

starješinski kadar tek onda biti dorastao; da će to biti doprinos vojnoj misli i da će naše gledanje na vojne stvari kroz praksu našeg rata biti savremeno i »vojno gledanje« zato što se ono ipak može uklopiti u te okvire. Međutim, smatram da su takva shvatanja pogrešna, jer ona degradiraju naše iskustvo, svode ga na jedan nepotreban šablonski kalup i, što je najteže, unose zabunu u obradu našeg velikog ratnog iskustva. Tačno je da smo po planu ratovali, da smo većinu operacija unaprijed planirali, vodeći uvijek računa o rezervama i dubini rasporeda naših snaga, a time i o obezbjeđenju izvršenja opšte zamisli (dubina operacije). Ali je važno uočiti da to kod nas nije bilo jedino i uvijek isto, jer smo se morali prilagođavati specifičnostima našeg rata — specifičnostima revolucije, koja je u svim većim okršajima davala svoj pečat i stavljala svoje zahtjeve, koji ne samo da nikada nijesu smetali vojnim operacijama, već su im davali onaj svenarodni, široki i svestrano inicijativni karakter. Želim da kažem da su bile dobre i velike i one manje borbe, i bojevi i operacije, iako nijesu sasvim udovoljavale svim zahtjevima neke druge vojne prakse, te o njima treba pisati tačno onako kako su se i odvijali.

Veličina našeg ratnog iskustva nije u tome da su pojedini naši bojevi i operacije dobijali oblik i da su vođeni po svim uslovima savremenog ratovanja, ili da li smo mi u tim bojevima i operacijama imali dovoljno artiljerije da bismo izvršili pripremu, ili da li smo u odbrani zaposijedali i branili baš onoliko širok front kakav je predviđen ratnim službama, itd. Veličina našeg ratnog iskustva, a time i svakog našeg boja i operacije, jeste u tome što su boj i operacija vođeni na naš način, prilagođavani našim uslovima, našim starješinama i karakteru rata i revolucije u cjelini.

Veličina naše vojne misli je sadržana u našim živim i stalno mijenjanim formama manevra; u našim borbama u okruženju i probijanju iz okruženja; u našim »klinovima«; u našim maršmanevrima, u našoj pokretljivosti; u našoj brznoj pripremi — planiranju i izvođenju boja i operacije; u vještini našeg komandnog kadra da se u najrazličitijim situacijama odluči na ovu ili onu vrstu manevra; u kombinaciji najnižih i najsloženijih vrsta manevra.

Veličina našeg rata je u našem načinu zauzimanja gradova (često utvrđenih) bez artiljerije, čak i bez dovoljno ručnih granata i municije; u prodoru u sistem utvrđenja sa našim bombašima (Jajce, Livno, Prozor, Bihać); u našim noćnim dejstvima, koja su se u 95% slučajeva završavala našim potpunim uspjehom; u dejstvima koja su nadmoćnijeg protivnika dovodila u situaciju da ništa ne može preduzeti

protivu našeg bataljona ili brigade koja se zakopitila u nekoliko kuća ili u jednoj ulici grada i odatle, šireći svoj klin, sve više prodirala u grad ili utvrđenje i najзад završila njegovu likvidaciju. Veličina naše borbe ogleda se u planiranju ofanzivnih dejstava sa odnosom snaga koji je često bio 1:1 u ljudstvu (u tehnici prednost na strani neprijatelja), na primjer: Livno, Prozor, Jablanica; u uspješnom izvođenju tih operacija zahvaljujući našem manevru u udaru, zahvaljujući našoj stalnoj moralnoj prednosti, iskustvu našeg komandnog kadra i njegovoj vještini u vođenju »malog rata«, kako neprijatelj naziva našu taktičku inicijativu i potpuno vladanje bojem.

Veličina naših taktičkih i operativnih dejstava sastoji se u brzini koncentracije i iznenađenju; u skrivenosti izlaza na polazne položaje, u odlučnosti dejstva; u brzom završetku početnog boja ili operacije i u ponovnoj pregrupaciji istih snaga ka drugom pravcu ili ka novom objektu.

Veličina našeg vojnog djela je u brzini i stalnoj promjeni načina dejstva, kako prema uslovima zemljišta, prema dobu ili objektu, tako i prema neprijatelju. Drukčija je bila naša taktika prema Njemcima, drukčija prema Italijanima, drukčija prema ustašama, a sasvim drukčija prema domobranima i četnicima...

Sve ovo i još mnoga velika i neobrađena iskustva čine naša dostignuća u vojnoj misli takvim da ona po svom, da tako kažemo, kvalitetu ne samo ne trebaju nikakvih okvira, već ne mogu ni stati u te i takve okvire. Po svojoj živosti i dinamičnosti naša dejstva su bila neodgonetnuto čudo za njemačke i italijanske generalštabove i generale; oni su ih izučavali, ali ih nijesu izučili, prilagođavali su im se, ali su uvijek bili tučeni, tako da su za njih, a i za sve druge, naš rat i naše ratno iskustvo ostali tajna.

Posebni uslovi i način ratovanja u živim i stalnim manevrima, bilo u odbrani ili napadu, zahtijevaju i poseban odnos prema komandovanju i uopšte prema mjestu starješina u boju i operaciji.

Rekao sam da je naš rat u cjelini, zajedno sa revolucijom, nosio karakter jednog stalno rastućeg ustanka. To je od samog početka (a naročito u početku) dalo i pečat formiranju komandovanja i starješinskog kadra. Ovo je posebna tema o kojoj neću govoriti, već ću se zadržati na izvjesnim specifičnostima komandovanja, na nekim principima koji moraju biti ostvareni kod komandovanja koje shvata značaj i snagu manevra, da bi svaki manevr bio pravilno usmjeren, vođen i doveden do svoga cilja...